



บทนำ

ความสำคัญของการศึกษา

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เรื่องสถานภาพสตรีนั้นเป็นที่สนใจทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ องค์การสหประชาชาติได้มีบทบาทในการส่งเสริมสถานภาพสตรีโดยได้ออกปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) ใน ค.ศ.1948 (พ.ศ.2491) รับรองว่าหญิงและชายต่างก็เกิดมามีเสรีภาพเท่าเทียมกันในเกียรติและสิทธิ และต่อมาได้ออกปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี (Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women) เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยให้เหตุผลว่าหญิงมีบทบาทในการสร้างสรรค์โลกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการเลี้ยงดูลูก และเมื่อองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ ค.ศ. 1975 (พ.ศ.2518) เป็นปีสตรีสากล ได้มีมติรับรองปฏิญญาว่าด้วยความเสมอภาคของสตรีและการมีส่วนร่วมในสันติภาพ (Declaration of Women and their Contribution to Development and Peace) (มาลี พดุกษ์พงศาวิลี, 2527: 245) ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้รับเอาข้อตกลงเหล่านี้มาปฏิบัติ ซึ่งมีผลกระทบทำให้มีการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ในเวลาต่อมา เพื่อให้สตรีมีสิทธิมากขึ้นกว่าในอดีต อย่างไรก็ตามความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีไทย ไม่ได้เริ่มขึ้นเมื่อประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ หากแต่มีความเคลื่อนไหวมาตั้งแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีสตรีชาวบ้านผู้หนึ่งมาร้องเรียนไม่ยอมให้สามีขายตนเอง และสตรีอีกคนหนึ่งได้ร้องเรียนไม่ยอมให้บิดามารดาของตนยกตนให้ชายที่ตนไม่ปรารถนา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทราบเห็นถึงความไม่ยุติธรรมต่อหญิง จึงทรงแก้กฎหมายลักษณะลักพาซึ่งเดิมอนุญาตให้สามีขายภรรยา และบิดามารดาขายบุตรหญิงได้ เป็นอนุญาตให้หญิงมีสิทธิในการเลือกคู่ครองเองได้ และสามีหรือบิดามารดาจะขายหญิงได้ก็ต่อเมื่อหญิงนั้นยินยอมเท่านั้น (สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.:1 อัดสำเนา)

เมื่อถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2464 ให้เด็กชายหญิงเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนทุกคนในระหว่างอายุ 7-14 ปี ทำให้หญิงมีโอกาสได้เรียนหนังสือเท่าเทียมชาย อันเป็นการส่งเสริมให้หญิงมีความรู้ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีในประเทศไทยในเวลาต่อมา (สภาสตรีแห่งชาติ, 2519: 66)

การเมืองการปกครองของไทยได้เปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ใน พ.ศ. 2475 เมื่อประเทศไทยได้ปฏิวัติการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนชายหญิงเท่าเทียมกันหมด ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การสังคม และการศึกษา อันเป็นการส่งเสริมสถานภาพสตรีไทยให้ดีขึ้น หลังจาก พ.ศ. 2475 สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการปกครองแบบใหม่ และการรับเอาอิทธิพลตะวันตกเข้ามาทั้งในด้านเทคโนโลยี และวัฒนธรรม ทำให้สังคมเปิดโอกาสให้สตรีขยายบทบาทของตนขึ้นอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้ว่าสตรีปัจจุบันทั้งในสังคมชนบทและสังคมเมือง มีบทบาททั้งภายในและภายนอกบ้าน โดยทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน และเป็นแรงงานสำคัญในการหารายได้จุนเจือครอบครัว ตลอดจนควบคุมการใช้จ่ายเงิน สำหรับสังคมเมืองจะพบว่าสตรีมีโอกาสดำเนินการศึกษาทัดเทียมกับบุรุษ มีการประกอบอาชีพทัดเทียมกัน มีการทำงานทั้งในภาคเอกชนและในส่วนราชการ แม้ว่าจะมีจำนวนน้อยกว่าบุรุษ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการเมือง การปกครองเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (สุดารัตน์ สุภพิพัฒน์, 2527: 6) ซึ่งปัจจุบันมีสตรีจำนวนหนึ่งได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก อธิการบดี และรัฐมนตรี

ความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสถานภาพสตรีดังกล่าว ได้ถูกบันทึกและสะท้อนให้เห็นในหลายรูปแบบ เช่น ในงานวิจัย ในตัวบทกฎหมาย วรรณกรรม มหรสพ กีฬา ฯลฯ

สำหรับการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพสตรีทางด้านพฤติกรรมนั้น สิ่งที่บันทึกและสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนคือ วรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยาย ทั้งนี้เพราะนวนิยายเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่เป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคม จึงย่อมมีเนื้อหาและความคิดที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยมนุษย์นำสิ่งที่ตนเองเห็นมาจำลองเป็นภาพชีวิตในนวนิยายโดยใช้อักษรเป็นสื่อกลาง (สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร, 2518: 40)

จากการศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ตั้งแต่ พ.ศ.2497-2530 อันเป็นช่วงเวลา¹ที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพสตรีอย่างมาก เนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นๆ ของสังคม เช่น ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ใน พ.ศ.2475 ผลจากการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองในระหว่าง พ.ศ.2484-2488 และการเคลื่อนไหวทางสังคมของนิสิตนักศึกษา เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยใน พ.ศ.2514 และ พ.ศ.2516 เหตุการณ์ทางสังคมเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก และมีผลกระทบต่องานเขียนนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ผู้ซึ่งมีแนวการเขียนนวนิยายที่สะท้อนภาพสังคมออกมา ดังที่สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร ได้วิจารณ์งานนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ว่า

นักเขียนหลายคนประสบความสำเร็จในการสะท้อนสภาพสังคม แจ่มุมแปลกใหม่ออกมามากภายใต้รูปแบบของนวนิยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ "เรียมมนุษย์" ของกฤษณา อโศกสิน ได้รับรางวัลวรรณกรรมไทยยอดเยี่ยมประจำปีจากองค์การ ส.ป.อ. เมื่อ พ.ศ.2511 ทำให้นักประพันธ์พากันขุดคุ้ยเรื่องสังคมออกมาเขียนกัน แม้ว่าระยะแรกจะเป็นเรื่องชีวิตครอบครัว เช่น เรียมมนุษย์ ปากามเทพ น้ำเขาะทราย ของกฤษณา อโศกสิน . . . แต่ระยะต่อมาก็ได้มีการขยับขยายระดับขึ้นไปสู่ปัญหาสังคมปัจจุบันแง่ต่างๆ เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงเจตนาในการสะท้อนภาพสังคมในโลกนวนิยาย (สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร, 2518: 42)

ซึ่งนอกจากกฤษณาจะเป็นนักเขียนที่สะท้อนภาพสังคมแล้ว ภาพสังคมที่กฤษณาสะท้อนให้เห็นชัดเจนก็คือ ชีวิตของสตรีและสถาบันครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม โพลิน รุ่งรัตน์ ได้กล่าวว่า

งานนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ส่องสะท้อนภาพและปัญหาของผู้หญิงทุกแบบเพราะกฤษณา อโศกสิน เป็นผู้หญิง เธอจึงมีความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึกของผู้หญิงอย่างลึกซึ้ง . . .

และเนื่องจาก กฤษณา เป็นคนเขียนหนังสือที่พัฒนาตนเองตามยุคตามสมัยเสมอ ดังนั้นตัวละครจึงพัฒนาตามสังคมไปด้วย ผู้หญิงแบบแม่เห้แม่เห้ย เรือนตามความนิยมของสมัย

ก็ค่อยๆ พัฒนาสู่ผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงกล้า โดยพัฒนาบุคลิกลักษณะของตัวละครสืบเนื่องหรือ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนไปของสังคม (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2532: 23)

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของนวนิยาย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่สะท้อนให้เห็นสถานภาพและบทบาทสตรีในสังคมไทย

แนวเหตุผลหรือสมมติฐาน

นวนิยายกับสังคมมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นสถานภาพสตรีไทยและการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพสตรีในสังคมไทย จึงอาจสะท้อนให้เห็นได้จากการศึกษาบทบาทและสถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

ขอบเขตในการวิจัย

1. ศึกษาสภาพสังคมไทยและความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาสถานภาพสตรีที่ปรากฏในนวนิยายที่วิจัย
2. ศึกษาวิเคราะห์สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน จำนวน 70 เรื่อง

เนื่องจาก กฤษณา อโศกสิน ได้เขียนนวนิยายระหว่าง พ.ศ. 2497-2530 เป็นจำนวนมากถึง 94 เรื่อง การที่จะศึกษางานเขียนทุกเรื่องในช่วงระยะเวลาอันยาวนานนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถจะกระทำทั้งหมด เพราะนวนิยายบางเรื่องผู้เขียนไม่ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทสตรีชัดเจนนัก และบางเรื่องไม่สามารถหาตัวเล่มนวนิยายอ่านได้แม้แต่จากผู้ประพันธ์เอง ฉะนั้นจึงเลือกเฉพาะนวนิยายที่แสดงให้เห็นถึงสถานภาพสตรีที่ชัดเจน ทำวิจัยเพียงจำนวน 70 เรื่องเท่านั้น หวังนี้ผู้วิจัยถือเอาปีที่นวนิยายนั้นจบเป็นปีกำกับการแต่ง

1. ในกระแสดล, 2500
2. ประตูลีเฑา, 2501
3. ดอกหญ้า, 2501
4. วิหคที่หลงทาง, 2501
5. ดวงตาสวรรค์, 2502
6. น้ำผึ้งชม, 2506
7. ขลธิพิทวาส, 2506
8. สวรรค์สร้าง, 2506
9. สายรุ้งสลาย, 2507
10. พระจันทร์หลงเงา, 2507
11. บาดาลใจ, 2507
12. ระฆังวงเดือน, 2508
13. หนามกุหลาบ, 2508
14. พฤษชาสวาท, 2508
15. เพชรในเรือน, 2508
16. เพลิงบุญ, 2508
17. เรือนมนุษย์, 2510
18. ปากามเทพ, 2511
19. วิมานไฟ, 2511
20. โลกของมัทรี, 2511
21. มารสวาท, 2511
22. ฝนหยาดสุดท้าย, 2512
23. เถาวัลย์สวาท, 2512
24. เดือนครึ่งดวง, 2512
25. เมียหลวง, 2512
26. ไปสู่ฉิมพลี, 2512
27. สวรรค์เบี่ยง, 2512
28. หนีดิน, 2513
29. น้ำเขาะทราย, 2513
30. ไม้ป่า, 2513
31. บันไดเมฆ, 2514
32. ตะวันตกดิน, 2514
33. ควันเทียน, 2515
34. ลายดอกหญ้า, 2516
35. ฝ้ายแกมแพร, 2516
36. ถนนไปดวงดาว, 2516
37. ฝันกลางฤดูฝน, 2516
38. ถนนสายเสน่ห์หา, 2517
39. ลมบูรพา, 2517
40. รากแก้ว, 2517
41. ไม้ผลัดใบ, 2517
42. วิหคโสภา, 2517
43. สมมุติว่าเขารักฉัน, 2518
44. ประตูที่ปิดตาย, 2519
45. ลมที่เปลี่ยนทาง, 2519
46. ปีกทอง, 2520
47. สะพานข้ามดาว, 2520
48. ฝอยพรราวแสง, 2521
49. หนามดอกไม้, 2520
50. หลังกาใบบัว, 2521
51. น้ำท่วมเมฆ, 2522
52. บ้านขนนก, 2522

- | | |
|------------------------------|------------------------|
| 53. ไพนาว, 2523 | 54. ลานลูกไม้, 2523 |
| 55. ห้องที่จัดไม่เสร็จ, 2523 | 56. ปูนปิดทอง, 2524 |
| 57. เลื่อมสลัปลาย, 2524 | 58. เสื้อสีฝุ่น, 2525 |
| 59. คาวน้ำค้าง, 2525 | 60. บุชบกใบไม้, 2525 |
| 61. กิ่งมัลลิกา, 2526 | 62. วิมานไม้ฉำฉา, 2527 |
| 63. เนื้อนาง, 2527 | 64. กระเช้าสีดา, 2527 |
| 65. คลื่นอารมณ์, 2528 | 66. ภมร, 2529 |
| 67. หลงไฟ, 2529 | 68. เข็มซ่อนปลาย, 2530 |
| 69. เวียงระกำ, 2530 | 70. ลายหงส์, 2530 |

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) และการค้นคว้าจากเอกสารและหนังสือ (Documentary Reserch) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาสภาพสังคมไทยที่เกี่ยวกับสถานภาพสตรีไทย ตั้งแต่สุโขทัยถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์โดยสังเขป
2. ศึกษาสถานภาพสตรีไทยที่ปรากฏในสังคม ตั้งแต่ พ.ศ.2475-2530
3. ศึกษาชีวประวัติและพัฒนาการงานเขียนนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่แสดงให้เห็นสถานภาพสตรีไทย
4. ศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วง พ.ศ.2497-2530
5. ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายที่ใช้ในการวิจัย
6. นำข้อมูลมาเรียบเรียงและเสนอวิจัย
7. สรุปผลการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ บทบาทของสตรีไทย ซึ่งสะท้อนในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน
2. เพื่อขยายการศึกษาวรรณกรรมไทย แนววรรณคดีเปรียบเทียบอันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย